

Bartoněk, Antonín

[Brandenstein, Wilhelm . Griechische Sprachwissenschaft. I. Einleitung, Lautsystem, Etymologie]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1958, vol. 7, iss. E3, pp. 144-145

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109340>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

a tak autor jistě správně usuzuje na plynulý vývoj stupně Ha B do Ha C (str. 64). Zdá se tedy, že situace v Pcdráví v tomto období je velmi příbuzná poměrům v celé široké oblasti, nazývané v poslední době oblastí středodunajskou. Absolutně datuje S. Pahič pohřebiště Ruše 2 rámcově mezi léta 1000—750 př. n. l.

Vladimír Podborský

Wilhelm Brandenstein: Griechische Sprachwissenschaft I: Einleitung, Lautsystem, Etymologie. (Sammlung Götschen, Band 117.) Berlin, de Gruyter, 1954. 160 stran.

Brandensteinovou práci *Griechische Sprachwissenschaft* se pokusilo nahradit de Gruyterovo nakladatelství mezeru v edici Götschen, která vznikla rozebráním, a také částečně zastaráním Kieckersova díla *Historische griechische Grammatik I—IV*, Berlin, 1925/6. Proti jiným obdobným publikacím z oboru antických jazyků — ty byly v edici Götschen po druhé světové válce většinou vydávány jen v nových, i když dosti přepracovaných vydáních staršího díla (srov. F. Stolz — A. Debrunner, *Geschichte der lateinischen Sprache*, Berlin 1953, a O. Hoffmann — A. Debrunner, *Geschichte der griechischen Sprache I*, Berlin 1953 [k prvnímu dílu připojil však Debrunner v r. 1954 navíc díl druhý, pojednávající o řeckém období poklasickém]) — proti oběma těmto publikacím je první díl Brandensteinovy práce — jak co do rozdělení látky, tak i co do hodnocení jazykového materiálu — pojat úplně jinak, než tomu bylo u prvního dílu historické mluvnice Kieckersovy.

Kniha obsahuje tři oddíly, velmi obsáhlý úvod (str. 5—67), dále výklad o řeckém hláskovém systému s hlediska synchronického (68—114) a nakonec tzv. etymologii, tj. v Brandensteinově pojetí řecké hláskosloví s hlediska historicko-srovnávacího (115—156). Toto uspořádání má sice do sebe leccos originálního — jde totiž o první scustavný pokus uplatnit moderní strukturalistická hlediska ve staré řečtině —, autor se však na druhé straně při tomto nezvyklém rozdělení látky leckdy nevyhnul některému opakování stejných zjevů. A nřimo to je dílo nevyváženo i v tom, že rozsah jednotlivých výkladů neodpovídá mnohdy významu toho či onoho problému.

Projevuje se to již v oné části úvodu, která jedná o etnických poměrech v předhistorickém Řecku (§ 5—15; v § 1—4 bylo vynecháno místo řečtiny uvnitř indoevropského společenství a podána její jazyková charakteristika); až příliš mnoho místa je věnováno otázce tzv. egejského stěhování, a raproti tomu o období mykénském je tu řečeno poměrně málo. B. nemohl sice ještě přihlédnout k Ventrisovu pokusu o rozluštění lineárního písma B (bylo publikováno až koncem r. 1953), problematika tohoto slabičného písemného systému hýbala však myslmi odborníků velmi silně již začátkem let padesátých, a tak Brandensteinovo mlčení v těchto otázkách překvapuje. Autorovy názory na utváření etnických poměrů v egejské oblasti jsou vůbec dosti poplatné starším Georgievovým a van Windekensovým hypotézám o indoevropském předřeckém substrátu se zvláštním souhláskovým posouváním. Indoevropské rysy nalezá B. i v etruštině, také v ní uznává jakési posouvání souhlásek, i když odlišné od předpokládaného posouvání předřeckého (str. 22).

Další část Brandensteinova úvodu tvoří přehledné a velmi instruktivní výklady o vývoji řecké abecedy (§ 17—23; v § 16 byly stručně charakterisovány prameny, které nám dnes zprostředkují poznání staré řečtiny). O slabičných písmech z východního Středomoří se však dovídáme i tu velmi málo; o lineárním písmě B se autor vůbec nezmiňuje, a také výklad o klasickém písmu kyperském je v poměru k rozsáhlé partii, jednájící o řeckém písmě alfabetském, neobyčejně stručný a kusý. První oddíl Brandensteinovy knihy je zakončen zdařilým výkladem o rozvrstvení a o nejdůležitějších charakteristických rysech jednotlivých řeckých dialektů (§ 24—39); B. tu zastává tradiční stanovisko o úzkých vztazích mezi aiolštinou a arkado-kypersčinou (str. 47).

V druhém oddílu práce, synchronickém výkladu o attickém hláskosloví, si zaslouží pozoru zejména obrazce, představující attický vokalizký a diftongický systém v různých obdobích jeho vývoje (§ 42—45; § 40—41 obsahují úvodní fonologické výklady, § 46 je věnován stahování samohlásek; dnes by však naležel čtenář soustavnější a méně schematickejší rozbor tohoto vývoje v nedávno publikované studii M. S. Ruiópezce *Esquisse d'une histoire du vocalisme grec*, Word 12 [1956], 67—81. Obdobný, opět fonologicky podložený výklad o souhláskách, a zvl. o souhláskových skupinách, následuje v § 47—64 (§ 47—50: souhlásky; § 51—61: souhláskové skupiny; § 62: aspirace; § 63: geminace), fonologická analýza řeckého konsonantismu působí však u B. dojmem přílišné vyumělkovanosti. Synchronický rozbor hláskosloví je uzavřen kapitolami o zjevech sandhiových (§ 64: s výkladem o příznacích mezislovní hranice v řečtině) a prosodických (§ 65: slabika; § 66—71: přízvuk).

Třetí oddíl práce nepřináší již tolik nového. Po krátkém obecném úvodu o historicko-srovnávací metodě (§ 72) následují přehledné tabulky hláskových paralel mezi jednotlivými indoevropskými jazyky, doprovázené řadou poznámek (§ 73—80), zvláštní kapitola je

věnována rozmanitým hláskovým změnám kombinatorním (§ 81—87), a v § 88—92 se pak nakonec autor zabývá některými dalšími speciálními otázkami (na př. v § 88 znova řeckým přízvukem, tentokrát s hlediska historicko-srovnávacího, v § 91—92 změnou významu slov a pod.). Práce je zakončena abecedním seznamem asi 40 řeckých slov s jejich paralelami v jiných indoevropských jazycích (§ 93), seznamem literatury (str. 159) a přehlednou mapkou, ilustrující rozvrstvení řeckých dialektů (str. 160).

Vcelku poskytuje Brandensteinova publikace dobrý úvod do řeckého hláskosloví, a to s hlediska nejnovějších lingvistických metod. Její přílišná stručnost, a někdy až zkratkovitá úspornost, vede sice na jedné straně k dosti schematickému pohledu na některé dílčí problémy, na druhé straně však právě čtenáři umožňuje snazší orientaci v celé problematice, a může tedy dobře splňovat cíl, jemuž jsou publikace, vydávané v Sammlung Göschen, určeny.

Antonín Bartoněk

Michael Ventris—John Chadwick: Documents in Mycenaean Greek, Three hundred selected tablets from Knossos, Pylos and Mycenae with commentary and vocabulary. Cambridge University Press, Cambridge 1956. Stran XXXI + 452.

Ventrisovo a Chadwickovo dílo *Documents in Mycenaean Greek* představuje toho času nejrozsáhlejší a nejpůlnější monografii o tzv. krétomykénském lineárním písmě B, která byla doposud napsána. I když snad kniha vyšla poněkud příliš brzo po uveřejnění Ventrisova pokusu o rozluštění tohoto písma (*Ventris—Chadwick, Journal of Hellenic Studies* 73 [1953], 84—103) — mykénologická bádání jsou dnes v neustálém vývoji a vyslovené názory často rychle zastarávají — přece bychom dnes bez této práce neměli díla, které by shrnovalo to, co se dosud v tomto oboru učinilo, a o které by buď bylo možno se opírat, nebo jehož kritikou by bylo možno docházet k novým, správnějším výsledkům.

Práce se skládá ze tří částí, z obecných výkladů o písmě, jazyku a společnosti mykénského období (3—150), z komentovaného výboru tří set hliněných tabulek, popsaných lineárním písmem B (151—382) a z různých indexů a seznamů (383—452). Po krátké předmluvě obou autorů (str. XIII—XVI; vyplývá z ní mimo jiné, že práce byla uzavřena v květnu 1955) následuje úvodní slovo A. J. B. Wace, (str. XVII—XXXI), dlouholetého průkopníka názoru, že nositeli mykénské kultury byli Řekové a že archeologické spojitosti mezi pevninou a Krétou byly v tomto období spíše produktem pevninského vlivu na Krétu než naopak, jak tvrdil A. J. Evans.

První kapitola prvního oddílu knihy je věnována historii problému (3—27). Zvláště cenná je tu partie, z níž vyplývá, jakým způsobem Ventris postupoval při svém úspěšném pokusu o rozluštění lineárního písma B. Až do vyjití *Documents* bylo toho totiž o Ventrisově decif. ačn. metodě známo jen velmi málo, a v tom mají také svůj původ některé argumenty, které vnesli Ventrisovi odpůrci proti výsledkům jeho práce (o tom viz podrobněji v mém článku v tomto čísle *Sborníku*, str. 95—102; k němu na tomto místě ještě dodávám, že Ventrisovu decif. ačn. metodu lze dnes již celkem dosti podrobně sledovat v právě vyšlé práci *J. Chadwicka, The Decipherment of Linear B*, Cambridge University Press 1958, str. 40—66). V závěru kapitoly je otištěna přehledná tabulka slabičných hodnot sylabáře lineárního písma B, a to podle stavu bádání z r. 1955 (str. 23). Proti podobným tabulkám staršího data (český čtenář může srovnat můj přehled v *SPFFBU A 4* [1956], 115) jde však vesměs jen o méně podstatné změny, které nikterak nepodvracejí zásadní správnost Ventrisova původního slabičného klíče.

Druhá kapitola seznamuje čtenáře s celou širokou problematikou starověkých slabičných písem z východního Středomoří (28—66), a nahrazuje tak některé dnes již zastaralé starší výklady (srov. zvl. *A. E. Koberová, AJA* 52 (1948), 82—103, a *G. E. Mylonas, Archaeology* 1 [1948], 210—220). Za krátkým výkladem o písmu hieroglyfickém (doloženo v rozmezí let cca 2000—1660; hlavně steatitová pečtidla a jejich otisky v hlině, nalázaná v celé egejské oblasti) následuje rozbor lineárního písma A (podle autorů cca 1660—1450 [toto rozpětí bude však asi nutno na obou stranách rozšířit, snad až na období 1950—1400; zvláště horní hranice není dostatečně jistá]; přes 250 dokladů, hlavně hliněných tabulek, nalázaných výlučně jen na Krétě). Největší část kapitoly zabírají ovšem výklady o lineárním písmě B (cca 1405 až 1200; hodně přes půlpáta tisíce dokladů s tímto rozvrstvením: a) Knossos [jediné naleziště na Krétě]: cca 1405; na 3600 tabulek nebo jejich fragmentů; b) Théby: cca 1360; asi 30 dokladů z kreseb na nádobách; c) přes deset podobných dokladů na nádobách z Tiryntu, Eleusiny a Orchomenu [datování nejisté; podle autorů nejsou aspoň doklady z Tiryntu podstatně mladší než dokumenty z Knossu. — viz str. 39]; d) Mykény: konec XIII. stol.; asi 50 dokladů, většinou tabulek; e) Pylos: cca 1200; v r. 1955 necelých 1000 tabulek, dnes již přes 1100). Vedle důkladného rozboru vzájemných vztahů mezi oběma lineárními písmi